

Міжнародний трибунал: *pro et contra*. Компроміс?

Тарас РОМАНЮК

Нині в суспільстві не вщухає дискусія щодо ратифікації Римського статуту Україною. Як і будь-яке рішення, це, звісно, також має два боки медалі. Саме тому думки експертів, утім, як і народних депутатів (від волі яких і залежить доля документа), стосовно цього питання розійшлися.

Будівля Міжнародного кримінального суду у Гаазі

9

Римський статут Міжнародного кримінального суду (1998 рік) Україна підписала ще 2000 року, але так і не ратифікувала. Відповідно, нині Міжнародний кримінальний суд (МКС) не поширює свою юрисдикцію на злочини, вчинені на території України.

Варто зазначити, що під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду підпадають лише окремі, найнебезпечніші з погляду міжнародної спільноти злочини: геноцид, злочини проти людяності, військові злочини, агресія, вчинена щодо держави-учасника.

Усі перелічені діяння визнані злочинами й за українським кримінальним законодавством і мають насамперед розслідуватися саме вітчизняними правоохоронними органами та розглядатися нашими судами. Міжнародний кримінальний суд розпочинає офіційне розслідування лише в разі, коли є підстави вважати, що національні інституції не провели належного всебічного розслідування, а винні особи уникали покарання. Або якщо державні органи самі звернулися до МКС. Проте юрисдикція суду поширюється лише на держави, які ратифікували Римський статут.

Нагадаємо, що Україна офіційно зобов'язалася визнати юрисдикцію МКС 16 вересня 2014 року, коли Верховна Рада ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Згідно зі статтею 8 цього документа Україна зобов'язана ратифікувати Римський статут після внесення відповідних змін до Конституції України (йдеться про зміни до статті 124 Основного Закону).

Зазначимо, що у Верховній Раді в січні 2015-го зареєстровано законопроект № 1788 про внесення змін до Конституції, який передбачає визнання юрисдикції Міжнародного криміналь-

ного суду в Україні. Під цим документом підписалися 156 народних депутатів.

Нещодавно Європа нагадала Україні про зобов'язання. Позачергова Рада міністрів ЄС із закордонних справ у постанові від 29 січня заявила про важливість прискорення в Україні ратифікації Римського статуту, як це передбачено Угодою про асоціацію з Євросоюзом.

Не заперечує проти ратифікації й Мін'юст. Заступник міністра юстиції України Наталія Севостьянова в січні заявила, що відомство підготувало пакет документів, який підтверджує те, що ратифікація Римського статуту МКС не суперечить Основному Закону України, оскільки до нього вже неодноразово вносилися зміни. Окрім того, відкорегували офіційний переклад. Відомство направило ці документи Президентові України й очікує, що глава держави зробить відповідне конституційне подання.

Народні обранці також підтримують ратифікацію Римського статуту. Так, Голова Комітету в закордонних справах Верховної Ради України Ганна Гопко за підсумками круглого столу «Ратифікація Римського статуту та приєднання України до Міжнародного кримінального суду (МКС)», проведеного за участю народних депутатів, експертів та представників центральних органів виконавчої влади, звернулася до Голови парламенту Володимира Гройсмана з проханням прискорити ратифікацію. А саме – направити листа Президентові України та рекомендувати йому звернутися до Конституційного Суду для ініціювання відкриття нового провадження в справі щодо відповідності Римського статуту Міжнародного кримінального суду Конститу-

ції України, враховуючи необхідність підвищення ефективності захисту національних інтересів України в умовах збройної агресії та неоголошеної війни з боку Російської Федерації.

Із закликом ратифікувати Римський статут до парламентаріїв звернулися й правозахисні організації. Зокрема, Платформа «Правозахисний порядок денний» – неформальна коаліція найпотужніших національних та міжнародних правозахисних організацій – констатувала неможливість національної правоохоронної системи забезпечити як самі права населення на цих територіях, так і розслідування вчинених злочинів.

З огляду на це, Платформа попросила парламентаріїв внести до порядку денного пленарного засідання Верховної Ради питання про продовження терміну юрисдикції Міжнародного кримінального суду *ad hoc* у період, який починається 21 листопада 2014 року та триватиме до моменту безпосередньої ратифікації Верховною Радою України Римського статуту.

Нагадаємо, що 25 лютого 2014 року Верховна Рада звернулася до Міжнародного кримінального суду в порядку *ad hoc* (на разовій основі) з метою притягнення до кримінальної відповідальності вищих посадових осіб України за передбачені статтею 7 Римського статуту МКС злочини проти людяності під час мирних акцій протестів громадян, що мали місце в Україні в період із 30 листопада 2013-го по 22 лютого 2014 року.

А ось і зворотний бік медалі. Деякі експерти запевняють, що ратифікація Україною Римського статуту не на часі. Наприклад, заступник керівника Інформаційно-аналітичного центру РНБО Володимир Полевий запевняє,

що під час війни з Росією визнання юрисдикції МКС на території України є недоречним, адже переслідування російської влади, солдатів та керівництва Міжнародним кримінальним судом неможливе, бо та не є країною—учасником Римського статуту і не збирається приєднуватися до цього документа, оскільки періодично проводить акти агресії проти країн, які входять до кола її політичних інтересів, і не бажає за це відповідати.

За його словами, Росія вже створила так звану Білу книгу пам'яті щодо подій на Донбасі та готує позови до українських військових. За логікою росіян, немає значення, що саме російські військові та підтримувані нею терористи винні в загибелі тисяч мирних громадян та українських військових. Важливими для них є лише

сфальсифіковані дані про обстріли Донецька й Луганська та тисячі скарг від обурених мешканців, які вже підготовлені російськими юристами.

На підтвердження своїх слів він наводить приклад війни Росії і Грузії: «Росія не ратифікувала Римський статут, а Грузія – ратифікувала. У серпні 2008 року російська армія вторглася на територію Грузії «для захисту російських громадян». Нині Міжнародний кримінальний суд розглядає більш як 3000 звернень від росіян, котрі отримали російське громадянство в Південній Осетії та начебто зазнали шкоди від дій грузинської влади. Тобто саме росіяни виступають на боці обвинувачення, а дії грузинської сторони досліджуються судом».

Володимир Полевий запевняє, що в умовах анексії Криму та агре-

сії Росії на Донбасі ратифікація Римського статусу доцільна лише в умовах синхронного прийняття такого рішення насамперед Росією.

Схожого погляду дотримуються й деякі народні депутати. Зокрема, голова фракції «Блок Петра Порошенка» Юрій Луценко на початку лютого заявив, що його політична сила не підтримує ратифікацію Україною Римського статуту.

– Наша фракція не підтримає підписання Римського статуту, який може бути використаний проти нас в цій військовій ситуації. Відволікати військових, державних службовців, узагалі всю державу на абсолютно прогнозовані російські звернення щодо нас в цьому суді в той момент, коли Російська Федерація туди не збирається вступати, ми вважаємо неправильним, несиметричним, – заявив Юрій Луценко.

Тарас РОМАНЮК

«Антикорупційній армії»

Оновлене антикорупційне законодавство ще не встигло як слід запрацювати, а в ньому вже виявилися певні недоліки. Народні депутати, усвідомлюючи важливість боротьби з корупцією, вирішили не чекати й узялися виправляти помилки ще до того, як нова «антикорупційна армія» розпочне боротьбу з найгрізнішим внутрішнім ворогом України.

Дискусії навколо проекту внесення змін до антикорупційного законодавства не вщухали з кінця минулого року. До неї долучався навіть Президент України Петро Порошенко. На початку січня він запевняв, що готовий розглянути всі пропонувані зміни до антикорупційного законодавства й унести їх на розгляд Верховної Ради. Щоправда, пізніше від такої схеми відмовилися.

12 січня за дорученням Голови Верховної Ради України на базі парламентського Комітету з питань запобігання і протидії корупції

створили робочу групу, перед якою поставили завдання: до 3 лютого розробити необхідні зміни до антикорупційного законодавства.

До процесу долучилися громадянські діячі та представники від Президента України й Уряду. Взяли участь у роботі групи й експерти з Грузії, які вже мають досвід створення органу протидії корупції у своїй країні. Незважаючи на такий широкий спектр учасників обговорення та компромісний підхід до формування пропозицій до тексту законопроекту, перше читання він пройшов «зі скрипом».

На розгляд винесли проект Закону № 1660-Д «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро та Національного агентства з питань запобігання корупції». Як зауважив голова парламентського Комітету з питань запобігання і протидії корупції Єгор Соболев, документ встановлює основні позиції, які мають забезпечити ефективну діяльність Національного антикорупційного бюро (НАБ), оскільки нині правоохоронці саботують проведення розслідувань проти корупціонерів.

Один із авторів законопроекту, народний депутат Віктор Чумак під час представлення документа розповів про основні новації, які будуть внесені до законодавства цим законопроектом. Окрім того, що документ усуває масу юридичних неточностей, він істотно розширює повноваження новоутвореного бюро та оптимізує його роботу. Зокрема, пропонується ввести до складу НАБ посаду детектива, яка поєднуватиме функції слідчого та оперативно-розшукового працівника.

Документ також розширює перелік чиновників, котрі потрапляють під юрисдикцію Антикорупційного бюро. Це, зокрема, президенти України, які вже закінчили свою каденцію, та співробітники Національного агентства з питань запобігання корупції. НАБ конфіскуватиме майно за умови, що його власник не зможе пояснити легальність його походження, а також затримуватиме таких осіб. У

Але депутати все ж знайшли компроміс. Лідер парламентської фракції «Батьківщина» Юлія Тимошенко підтримала вже згадану позицію правозахисників і зазначила, що через відсутність єдиної позиції в коаліції щодо ратифікації Римського статуту треба діяти за процедурою *ad hoc*. Вона повідомила, що проект постанови щодо цього звернення вже підписаний усіма фракціями коаліції і зареєстрований (№ 1887 від 29.01.2015).

– На мій погляд, це буде той вагомий крок, який дає можливість світу підтримати Україну. Якщо почнуться кримінальні справи проти організаторів агресії та війни проти України, то я переконана, що агресор отримає досить вагомий удар, – підкреслила Юлія Тимошенко.

Цю пропозицію підтримав і Юрій Луценко.

– Прийняти рішення *ad hoc* так, як ми робили це в ситуації після розстрілу Майдану, так само звернутися про визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду в злочинах проти людяності на території українського Донбасу – ми думаємо, правильно, – додав він.

4 лютого документ ухвалили. Отже, юрисдикція Міжнародного кримінального суду все ж діятиме на території України до повноцінної ратифікації Римського статуту. Тож особи, котрі вчиняли на Донбасі злочини проти людяності, тепер відповідатимуть за міжнародними законами ще до того, як парламентарії приймуть відповідні конституційні зміни.

На цьому етапі потрібно не гаяти часу і збирати по крупинках усі можливі документи, факти та свідчення,

які підтверджують злочини російських військових, чиновників та їхніх подільників у Криму та на Донбасі, навіть якщо це матиме винятково політичні наслідки. Адже немає сумнівів у тому, що росіяни вчинятимуть щодо України так, як і щодо Грузії свого часу, і на МКС посплюються тисячі заяв від нібито ображених українськими військовими мешканців Донбасу та Криму.

Ворог увесь цей час не спить. У його лапах уже перебувають багато українських патріотів, серед яких і народний депутат України, делегат ПАРЄ Надія Савченко. Їм російські спецслужби можуть пришити і геноцид, і злочини проти людяності, і військові злочини, і навіть агресію, вчинену щодо держави–учасника МКС. Фантазії вистачить, не сумніваймося. Адже гібридна війна триває.

розширяють повноваження

законопроекті також міститься норма про заборону набирати до бюро осіб, які протягом останніх п'яти років займалися антикорупційною діяльністю у спеціалізованих підрозділах МВС, СБУ, прокуратури.

Також пропонується створити спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, котра формуватиметься на конкурсній основі за участю представників громадськості. Цей орган здійснюватиме нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування та підтримуватиме державне обвинувачення в суді.

Подбали парламентарії й про матеріальну мотивацію борців із корупцією. За словами Єгора Соболева, законопроект встановлює норму, відповідно до якої зарплата детективів НАБ становитиме близько 20 тисяч гривень.

Якщо вказані новели до законодавства в принципі задовольнили всіх народних депутатів, то питання

звільнення та призначення директора НАБ змусило їх двічі подумати перед тим, як прийняти законопроект у першому читанні.

Так, спершу Верховна Рада провалила законопроект, зокрема не дала голосів фракція «Народний фронт». Її представники вимагали від авторів законопроекту внести виправлення стосовно того, що призначати на посаду й звільняти голову Антикорупційного бюро має український парламент, а не Президент України. У сесійній залі відбулася палка дискусія між представниками коаліції, після якої «за» законопроект проголосували всього 203 депутати. Голова Верховної Ради Володимир Гройсман оголосив перерву й покликав голів фракцій на коротку нараду, після чого депутати таки проголосували за надважливий законопроект: «за» – 283 голоси.

Голова парламенту Володимир Гройсман доручив профільному комітету врахувати зміни, які стосують-

ся балансу й протизваг стосовно призначення і звільнення з посади директора Антикорупційного бюро.

Голова фракції «Самопоміч» Олег Березюк зазначив, що коаліція попри розбіжності позицій вистояла.

– Коаліція вистояла, прийняла рішення, яке не є компромісним, а є правильним – узяти за основу й доопрацювати в другому читанні. В парламенті з'явився один чинник – страх людей. Люди, тримайте нас у страху, це сьогодні основне завдання суспільства, – сказав Олег Березюк.

На момент здачі номеру до друку законопроект у другому читанні ще не розглядався. Проте немає сумніву, що фактор, який навів лідер фракції «Самопоміч», спонукає народних обранців формувати справді незалежну й ефективну «антикорупційну армію», котра боротиметься з внутрішнім ворогом України не гірш як наші військові на Сході держави із зовнішнім.

Верховна Рада України. 3 лютого 2015 року
Фото Миколи БЕЛОКОПИТОВА.